

YOL VE YEMEK PARALARININ NAKDİ ÖDENMESİ, SOSYAL YARDIM MAHİYETİNDEKİ ÖDEMENİN NİTELİĞİNİ DEĞİŞTİRİR Mİ?

1. GİRİŞ

İşverenler tarafından sigortalılara ödenen **yol paraları** ve **yemek paralarının** sigorta primi kesintisine tabi tutulup tutulmaması hususu, uygulamada ve yargı kararlarında uzun süredir tartışma konusu olmaktadır. Özellikle bu ödemelerin **nakdi olarak yapılmasının**, ödemenin sosyal yardım niteliğini değiştirip değiştirmediği sorusu, Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) ile işverenler arasında uyuşmazlıklara yol açmaktadır.

Bu makalede, konuya ilişkin idari uygulamalar, yargı kararları ve Kurum genel yazıları çerçevesinde değerlendirme yapılacaktır.

2. İDARENİN GÖRÜŞÜ VE UYGULAMADA ORTAYA ÇIKAN UYUŞMAZLIKLAR

Sosyal Güvenlik Kurumunun 20-20 sayılı genelgesindeki “SEKİZİNCİ KISIM -DİĞER HUSUSLAR -1.YOL VE YEMEK PRİM İADELERİ” başlıklı maddesinde;

“işverenlerce sigortalılara ödenen “yol paraları” ile “yemek paraları” nın sigorta primi kesintisine tabi tutulmaması gerektiği hususunda ünitelerimize müracaatlar yapılmakta olup, ünitelerimizce yol paralarının yolluk kavramı içine girmemesi ya da başka bir ifade ile görev yolluğu olarak ödenmemiş olması ve yemek paralarının da günlük asgari ücretin %6 sınırı sigorta priminden muaf olması nedeniyle bu tutarı geçen kısmının prime tabi tutulması gerektiği şeklinde verilen cevaplar üzerine Kurumumuz aleyhine İş Mahkemeleri nezdinde davalar açılmaktadır.

Mahkemelerce yardım mahiyetindeki ödemelerin nakit olarak yapılmış olmasının ödemenin mahiyetini değiştirmediği gerekçesiyle davalar Kurumumuz aleyhine neticelenmekte, ayrıca Yargıtay’ca da söz konusu kararlar onanmaktadır.

Hukuk Müşavirliği’nin 30/10/2014 tarihli 902 sayılı 2014/30 sayılı Genelgesinin “b) Kesinleşmeden İnfazı Mümkün Olan Kararlar Yönünden” başlıklı bölümünde 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 367 nci maddesinde belirtilen kararlar ile hizmet tespiti davaları sonucu verilen kararlar ve kendi özel kanunlarında kesinleşmeden infaz edilemeyeceği açıkça belirtilen kararlar dışında kalan kararlar hakkında ilgililerin talebinin müracaat tarihinden itibaren 30 gün süre içerisinde yerine getirilmesi gerektiği düzenlenmiştir.

Diğer yandan, mahkeme kararlarına istinaden davacı veya vekilince müracaat edilerek ödeme yapılmasının istendiği, iade için iptal prim belgeleri istendiğinde karar kesinleştiğinde verileceği şeklinde itiraz edilmesi üzerine 30 günlük süre içinde kararın infazı gerektiğinden istenilen tutarın iadesinin yapıldığı durumlar ortaya çıkabilmektedir.

Bu doğrultuda iptale ilişkin prim belgeleri kararın infazı gereken 30 gün içinde işverenlerden istenilecek, verilmemesi halinde resen düzenlenerek iptal ve iade işlemi yapılacaktır. Dolayısıyla mahkeme kararlarına istinaden yapılacak iadelerde, öncelikle yol ve yemek paralarına ilişkin işçi/ işveren hisselerinin

iptaline ilişkin iptal prim belgelerinin düzenlenmesi sonucunda iptal edilen yol ve yemek paralarından işveren hissesine ilişkin tutarın iadesinin yapılması, buna karşın sigortalı hissesinin emanete alınarak sigortalı tarafından iadesine ilişkin karar getirilmediği sürece iade işleminin yapılmaması gerekmektedir.” Şeklinde açıklama yer almaktadır.

Bu açıklamaya gelene kadar olayın safahatını özetlemek gerekirse,

İşverenlerce SGK’ya yapılan başvurularda, sigortalılara ödenen yol ve yemek paralarının sigorta primi kesintisine tabi tutulmaması gerektiği ileri sürülmektedir. Buna karşılık Kurum ünitelerince verilen cevaplarda;

Yol paralarının, **görev yolluğu** kapsamında değerlendirilmediği,

Yemek paralarının ise mevzuat gereği **belirli bir tutara kadar** prime esas kazançtan istisna olduğu, bu tutarı aşan kısmın **sigorta primine tabi tutulması gerektiği**

şeklinde görüş bildirilmektedir.

Bu idari yaklaşımlar üzerine, Kurum aleyhine İş Mahkemeleri nezdinde davalar açılmaktadır.

3. YARGI KARARLARI VE YERLEŞİK İÇTİHAT

İş Mahkemeleri tarafından verilen kararlarda, **yardım mahiyetindeki ödemelerin nakdi olarak yapılmış olmasının, ödemenin niteliğini değiştirmedeği** gerekçesiyle davalar çoğunlukla Kurum aleyhine sonuçlanmaktadır. Bu kararlar, Yargıtay tarafından da onanarak yerleşik içtihat hâline gelmiştir.

Özellikle;

İhale konusu işlerin tamamlanmasından,

İşyeri dosyaları yönünden **ilişiksizlik belgesi** alındıktan sonra,

bu ödemelerin sigorta primine tabi tutulamayacağı ve bu nedenle **işveren hissesi sigorta primlerinin iade edilmesi gerektiği** yönündeki talepler yargı mercilerince kabul edilmektedir.

Kurumun Savunma Stratejisi ve Genel Yazılar

Bu davalar üzerine SGK Genel Müdürlüğü tarafından Hukuk Müşavirliğine gönderilen yazılarda;

Savunmaya esas bilgi ve belgelerin, işyeri dosyalarının işlem gördüğü Kurum ünitesinden temin edilmesi,

Söz konusu ödemelerin prime tabi tutulmaması ve iade edilmesi hâlinde, bu tutarların **Devlet tarafından ihaleli işi üstlenen yüklenicilere (işverenlere) ödendiğinin** dikkate alınması,

Bu nedenle davalara **ihale makamlarının da dahil edilmesi gerektiği**

hususlarına dikkat çekilmiştir.

Bu görüşler, daha sonra **22/07/2016 tarihli ve 4035150 sayılı Genel Yazı** ile somutlaştırılmıştır. Anılan Genel Yazı'da, gerek mülga **506 sayılı Kanun'un 77'nci maddesi**, gerekse **5510 sayılı Kanun'un 80'inci maddesi** çerçevesinde Kurum görüşü açıklanmıştır.

Genel Yazı'da;

- Yol ve yemek paralarının sigorta primine tabi tutulmaması,
- Bu nedenle prim iadesinin gündeme gelmesi hâlinde, yüklenicilere ödenmiş olan tutarların **ihale makamlarına (Devlete) iade edilmesi gerektiği**,
- Bu sebeple ilgili ihale makamlarının davaya taraf olarak dahil edilmesinin zorunlu olduğu açıkça ifade edilmiştir.

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Belirtilen Genel Yazı sonrasında;

- İhale konusu işlerde işin bitiminden ve ilişiksizlik belgesinin alınmasından sonra,
- Yol ve yemek paralarına ilişkin sigorta primi iadesi talepleri büyük ölçüde sona ermiştir.

Bu gelişme, geçmişte **5 puanlık prim teşvikinin geriye dönük uygulanmasında yaşanan sorunlara benzer şekilde**, Devlet bütçesinden haksız kazanç sağlanmasının önüne geçilmesi açısından önemli bir adım olmuştur.

Sonuç olarak, yol ve yemek paralarının **nakdi olarak ödenmesi**, bu ödemelerin sosyal yardım niteliğini tek başına değiştirmemekle birlikte; ihaleli işler bakımından prim iadesinin muhatabı ve nihai mali yükün kime ait olacağı hususu, mevzuat ve idari düzenlemelerle netleştirilmiş bulunmaktadır.

Dolayısıyla yukarıdaki gelişmeler karşısında ihale konusu işin bitiminden ve ilişiksizlik belgesinin alınmasından sonra dava konusu edilmekte olan yemek ve yol paralarının asıl sahibinin ihale makamları(Devlet) olduğu, dolayısıyla artık dava konusu edilmediği dikkate alınarak söz konusu başlık altında yer alan açıklamanın yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.

BARIŞ ERDEM DANIŞMANLIK SOSYAL GÜVENLİK HUKUKU EKİBİ

